

*Wielmożnemu Panu
Prof. Dr. Jan. Ogórkowi
ofiaruję*

WPLÝW

aut.

KLASYCZNYCH POETÓW RZYMSKICH

NA

JANA Z WIŚLICY

I ŚLADY ICH W JEGO UTWORACH.

NAPISAŁ

Dr. MICHAŁ JEZIENICKI.

Osobne odbicie z XIV. Tomu Rozpr. i Spraw. Wydz. filologicznego Akademii Umiej.

KRAKOW

DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

pod zarządem A. M. Kosterkiewicza.

1890.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 71
Tel. 26-68-69

7221

WPLÝW
klasyecznych poetów rzymskich
na
Jana z Wiślicy
i ślady ich w jego utworach.

Napisał

Dr. Michał Jezienicki.

Literatura rzymska wywarła znaczny wpływ na wszystkich poetów polsko-łacińskich epoki Zygmuntofskiej. Wy-mownym dowodem tego są pomniki literackie z owego czasu, których treść i forma jest wierniejszem lub swobodniejszem naśladowaniem wzorów rzymskich. Także i JAN z WIŚLICY podlegał w znacznym stopniu ich wszechwładnemu wpływo-wi. Świadczą o tem wyraźnie jego własne utwory, które pod względem formy, treści i układu żywo przypominają wzory rzymskie. Oprócz starożytnych pisarzy rzymskich wywarli wpływ na niego także społeczeńi poeci polsko-ła-cińscy, jako to: Paweł z Krosna, Krzycki, Dantyszek, Wa-lenty Eck i inni. Zamiłowanie swoje do poetów, tudzież sposób, w jaki ich naśladował, określa JAN z WIŚLICY w przed-mowie Wojny pruskiej §. I. w słowach następujących: i wieszczę, wielbiciele muz, wyżsi nadewszystko, zajęli mój umysł, w których ślady leniwo

i niezgrabnie z daleka wstępowałem (*vatesque earum (scil. Musarum) cultores, ultra summa rerum fastigia praestantiores, animo locavi, quorum vestigia iners rudisque procul secutus*). Z jego utworów przebija dokładna znajomość wielu rzymskich pisarzy, osobliwie tych, których naówczas z wielkiem upodobaniem w Polsce czytywano, lub w Akademii krakowskiej objaśniano¹⁾. Z niektórych zwrotów i wyrażeń, zapożyczonych z klasycznych wzorów rzymskich, można z wielkiem prawdopodobieństwem wnosić, że JANA z WIŚLICY znał dzieła Wergilego, Horacego, Katulla, Tybull'a Properejusza, Owidyjusza, Persyjusza, Seneki filozofa, Lukana, Waleryjusza Flakkusa, Stacyjusza i Marcyjalisa²⁾. Atoli nie wszyscy wyliczeni poeci wywarli równie stanowczy wpływ na JANA z WIŚLICY. Najwyraźniejsze ślady pozostawili w utworach jego trzej poeci rzymscy: Wergilijusz, Owidyjusz i Stacyjusz; wenuzyjskiego zaś poety w równym z nimi rzędzie stawiać nie podobna.

Nie ulega wprawdzie wątpliwości, że Wiślicki znał poemata tyle przez wszystkie wieki uwielbianego Horacego. Atoli, przeczytawszy z uwagą wiersze JANA z WIŚLICY i porównawszy je z utworami rzymskiego poety, przekonamy się, że, oprócz jednego miejsca, przypominającego wyraźnie podobny wiersz Horacego, mieści się w jego utworach zaledwie kilka jeszcze słabych, wątpliwych reminiscencyj z lektury Horacego.

1) Por. Wiszniewski, lit. Lat. pol. tom. III. str. 329 i uw. 207; str. 334 uw. 225, gdzie są wyliczeni pisarze rzymscy, którymi się w Akademii krakowskiej u schyłku 15-go wieku najbardziej zajmowano.

2) Oprócz wyżej przytoczonych poetów uwzględniłem jeszcze Lukrecyjusza i Ausonijusza; nie znalazłem jednak niczego, coby przemawiało za obeznaniem się JANA z WIŚLICY z ich dziełami.

Również nie naśladował JAN z WIŚLICY Persyjusza. Że zaś znał jego satyry, dowodzi tego wiersz z Pers. sat. V 53¹⁾, w przedmowie Wojny pruskiej przytoczony. W obec braku wyraźnych i dobitnych śladów wpływu niektórych pisarzy rzymskich na JANA z WIŚLICY, trudno nam dokładnie oznaczyć zakres jego lektury i jego studyjów w dziedzinie literatury rzymskiej przed rozpoczęciem i w czasie zawodu poetyckiego.

Szczególniejsze upodobanie znajdował nasz poeta w dziełach Wergilego i jego niewolniczego naśladowcy Stacyjusa. O wpływie tych epików świadczy tak ogólny charakter, świadczą niektóre właściwości poematu o wojnie pruskiej, z dzieł rzymskich poctów zaczerpnięte, jakoto: podobieństwo myśli oraz spójność zwrotów i wyrażeń. Wpływ Wergilijusza i Stacyjusa na ogólny charakter poematu o wojnie pruskiej objawia się w częstem zastosowaniu inwokacyi muz, w podobieństwie modlitw do bóstw pogańskich i świętych chrześcijańskich, jakoteż w podobieństwie niektórych ustępów Wojny pr., mianowicie ustępów, opisujących siedziby i zatrudnienia szcze-pów polsko-litewskich, do odnośnych wierszów w poematach rzymskich.

Również opis bitwy pod Tannenbergiem przez JANA z WIŚLICY w Wojnie pruskiej zawiera wiele rysów spólnych z opisem walk staczanych w Lacyjum przez Eneasza i jego towarzyszy, tudzież z podobnymi opisami Tebaidy Stacyjusa. Ustępy z Wergilego i Stacyjusa, opisowi walk poświęcone, dadzą się streścić w następujących słowach: Krzywdy, wyrządzone przez sąsiednie państwo, skłaniają zwierzchnika pokrzywdzonego kraju, w razie niepoważenia wyrządzonych szkód i w razie niemożliwości zażegnania naprężonych stosunków w drodze pokojowej, do wypowiedzenia wojny. Żad-

¹⁾ *Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.*

na ze stron poważniejszych nie poczuwa się do winy i nie jest skłonna do ustępstw na rzecz drugiej. Po zerwaniu przyjaznych stosunków przygotowują się obie strony do wojny. Sam władca obejmuje naczelne dowództwo nad licznymi hufcami wojowników, którzy z odwagą i męstwem wyruszają w pole pełni oburzenia i złości na nieprzyjaciela. Przed rozpoczęciem bitwy naczelny wódz przemawia do uszykowanych żołnierzy, by podnieść ich ducha i obudzić w sercach męstwo i zapal poświęcenia się za ojczyznę. Na dany wreszcie rozkaz wojska nieprzyjacielskie uderzają na siebie z wielką siłą. Wodzowie i wojownicy obu stron odznaczają się wielkiem męstwem i dokazują w boju cudów waleczności. Walka wre zacięta. Po jednej i drugiej stronie pada trupem wielu wojowników. Od spadających na ziemię ciał trzęsie się ziemia. Latające strzały i cięcia mieczów wstrząsają powietrze. Grad pocisków zasłania światło słoneczne. Całe pobojowisko jest zasłane dokoła trupami i zbroczone strugami posoki. W końcu jedna strona musi uleść przemocy drugiej. Z jeńcami obchodzi się zwycięzca bez litości; gdyż spotyka ich albo sroga śmierć, lub wieczna niewola. Zbroje pokonanych wodzów i zdobyte sztandary zwycięzca zawiesza w świątyniach bogów. To są główne rysy walk opisanych przez Wergilijusza i Stacyjusza, prawie wszystkie one powtarzają się w obrazie bitwy, skreślonym przez JANA z WIŚLICY w Wojnie pruskiej.

Eneida Wergilijusza wpłynęła także na charakterystykę osób w wojnie pruskiej działających. Porównawszy bowiem charakter Eneasza Wergilijuszowego z rysami, których użył nasz poeta do charakterystyki Jagielly, zobaczymy wielkie podobieństwo między obu bohaterami poematów. Mianowicie pobożność i waleczność jest spólnym przymiotem Eneasza i Jagielly, którą obaj poeci prawie tymi samymi słowami określają. Mówiąc bowiem w Wojnie pruskiej II. 126 o Jagielle, tak się wyraża poeta polski:

1) *Król pobożny i dzielny, któremu nikt w boju*

2) *Męstwem niedorównywał.*

Prawie tymi samymi słowy opisuje poeta rzymski pobożność i waleczność swojego bohatera:

1) *Był nam królem Eneasz, nie znalazłbyś męża,*

2) *Któryby pobożnością i sprawiedliwością,*

3) *Lub dorównał mu w boju dzielnością oręża.*

Por. nadto Werg. En. I. 305. 378 z Wiśl. Wojn. pr. II. 145.

Jak Eneasz, tak samo i Jagiełło poddaje się zupełnie woli Boga, bez którego żadnej ważniejszej sprawy nie rozpoczyna. Przed bitwą zasyła on gorące modły do Niego i błaga Go o pomoc. Jak Eneasz, nieszczęściem trapiiony, widzi jedyny ratunek w pomocy bogów, którzy, jego prośbami wzruszeni, jemu się objawiają i rady udzielają, pocieszają go, z nieszczęścia wybawiają i przyszłe mu rzeczy przepowiadają, tak samo czyni Jagiełło. Także i on, strapiiony klęską, zadaną Witoldowi przez Krzyżaków, błaga Boga w modlitwie, przez poetę w II. ks. Wojny pr. w. 260 i nn. podanej, aby się zlitował nad nim i nad nieszczęśliwym ludem, by nappełnił serca wojowników męstwem i dopomógł odnieść zwycięstwo nad wrogiem. Podczas modlitwy zjawia się mu św. Stanisław, który go pociesza radosną nowiną, że Bóg wszechmocny wysłuchał jego modlitwy i że za jego pomocą odniesie zwycięstwo nad Zakonem.

Również opisy szczęśliwości i błogiego spokoju, znajdujące się w Wojnie pr., przypominają podobne opisy z Wergilego Sielanki 4. i I. ks. Ziemiaństwa. Na wzór Wergilijusza i Stacyjusza opisywał on w wojnie pruskiej objawienie się bóstw i narady ich w niebie, zastosowywał t. z. przepo-

1) *Rex pius atque potens, quo non praestantior armis
Alter erat.*

2) *Rex erat Aeneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit nec bello maior et armis.*

wiednie *ex eventu*, tudzież personifikował pojęcia wieści, zwycięstwa, złości, wściekłości, niezgody, śmierci i t. p., na co także dzieła innych poetów rzymskich licznych dostarczają przykładów. Nadto przebija się wpływ Wergilego i Stacyjusza w porównaniach przez polskiego poetę po największej części z natury i mitologii greckiej zaczerpniętych, oraz w zastosowaniu epitetów i zwrotów, rozpoczynających pojedyncze ustępy, jako też zwrotów i wyrażeń przejściowych. Przystawał sobie wreszcie Wiślicki z dzieł wszystkich wyżej wymienionych poetów rzymskich całe wiersze lub myśli, zwroty i wyrażenia, których dokładne zestawienie następuje.

Wergilijusza naśladował JAN z WIŚLICZY w następujących wierszach, zwrotach i wyrażeniach:

Wergilijusz.	Jan z Wiślicy.
a) Sielanki	
I. 3. dulcia arva...	Wojn. pr. II. 61. spoliati dulcibus arvis
I. 61. Aut Ararim Parthus bibet aut Germania Tigrim	III. 39. Qui Tanaim bibet atque Borysthenis amne natabit
I. 66. Et penitus toto diversos orbe Britannos	II. 108. Extremo nec non infrenos orbe Britannos
IV. 6. Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna	III. 276. Optima pax erit, advenient Saturnia regna
V. 67. Pocula bina novo spumantia lacte	III. 144. Massica spumabant cyathis vinaque fulvis
VIII 44. extremi Garamantes	III. 227. vagos inter Garamantas
IX. 57. silet aequor et amnes	III. 286. Pontus et aura silet
VIII. 10. Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno	Carm. exhort. 43. Patria Martiaco promuntur bella cothurno
	III. 153. maiori digna cothurno

Wergilijusz.

Jan z Wislicy.

b) Ziemiaństwo.

I. 30. Tibi serviat ultima
Thule	III. 270. Tibi Taurica serviat
ora
I. 246. Arctos oceani metu-
entes aequore tingi
Por. Ovid. H. 474.
Liquidis quae caret
Arctos aquis	III. 23. Parrhasis oceano nun-
quam demersa pro-
fundo
II. 172. Imbellem avertis Ro-
manis arcibus In-
dum	I. 63. pulchrae Carthaginis
arces
III. 227. a celsae Smolensis
moenibus arcis
II. 181. Palladiae gaudent sil-
va vivacis olivae	III. 263. Palladiae ramos mit-
tent adversus
olivae.
III. 337. roscida Luna	III. 148. roscida Phoebe
III. 382. Gens effera virum
Rhipaeo tunditur
Euro	I. 131. Tunduntur Scythicis
nivibus geli-
disque pruiliis
III. 520. molia prata	II. 186. dulcia prata
IV. 51. sol aureus	I. 6. sol aureus
IV. 523. Por. Eneid. III. 85
Thymbraeus Apollo	I. 43. Thymbraeus.

c) Eneida.

I. 1. Arma virumque cano
I. 119. Arma virum	II. 45. petiit vicina Livonum
Arma viros
II. 294. Arma virosque cita
II. 335. Arma virosque se-
cant
IX. 747. Arma virumque fe-
rens	
I. 8. Musa mihi causas me-
mora	
I. 39. nast. Pallasne exure-
re classem
Argivum atque ipsos
potuit submergere
ponto
Unius ob noxam et
furias Aiacis Oilei | III. 179. Diva mares numero
memora

I. 76. Helles vicino merge-
bat corpora ponto
Ledaee ob noxam tam
turpi caede necata |

Wergilijusz.
Eneida. (C. d.)

<p>I. 71. nast. Sunt mihi bis
septem praestanti
corpore nymphae,
Quarum, quae forma
pulcherrima Deiopea,
Conubio iungam sta-
bili propriamque
dicabo,
Omnes ut tecum me-
ritis pro talibus
annos
Exigat et pulchra fa-
ciat te prole paren-
tem.</p>	}	<p>III. 77. nast. Est mihi nym-
pha Ruthenorum
speciosa sub orbe,
Nympha puellarum, pul-
cherrima nympha de-
arum,
Terricolae Zophiam pro-
prio quam nomine di-
cunt,
Omnes quae priscas he-
roidas atque puellas
Praestat in oris honore
sui et sermonis amati.
Hanc sibi conubio iun-
gam thalamoque di-
cabo.
Et faciam vastum feli-
cem prole per orbem.</p>
<p>I. 90. et crebris micat ignibus
aether</p>	}	<p>II. 343. et liquidus micat en-
sibus aether</p>
<p>I. 93. Ingemit et duplices ten-
dens ad sidera pal-
mas
Talia voce refert</p>	}	<p>II. 258. Interea duplices la-
crimans ad sidera
palmas
Rex pius et iustus pro-
tendit talibus or-
sus</p>
<p>I. 188. fidus Achates Por. VIII.
521 586.</p>	}	<p>II. 296. et fiam tibi fidus
Achates,
In bello et te sem-
per concomitabor
euntem.</p>
<p>I. 158. cui fidus Achates it
comes</p>	}	
<p>I. 228. Tristior et lacrimis
oculos suffusa ni-
tentes
Alloquitur Venus: O qui
res hominumque
deumque
Aeternis regis impe-
riis.</p>	}	<p>III. 64. At Cypris, alta tra-
hens imo suspiria corde
III. 67. Ora rigans lacrimis
gemituque serena
modesto
II. 260. O opifex hominum
divumque polique
creator,
Qui regis imperio viven-
tia cuncta sereno.</p>

Jan z Wiślicy.

Wergilijusz.
Eneida (C. d.)

I. 503. Talis erat Dido, talem
se laeta ferebat

I. 521. Maximus Ilioneus pla-
cido sic pectore
coepit:

I. 544. Rex erat Aeneas no-
bis, quo iustior
alter
Nec pietate fuit nec
bello maior et armis.
Por. I. 305. At pius
Aeneas
„ I. 378. Sum pius
Aeneas

I. 607. In freta dum fluvii cur-
rent, dum montibus
umbrae
Lustrabunt convexa,
polus dum sidera
pascet,
Semper honos nomen-
que tuum laudesque
manebunt.
Por. Wergil. V. 77.
i nn.

I. 697. Cum venit, aulaeis
iam se regina su-
perbis
Aurea composuit
sponda mediamque
locavit.
Jam pater Aeneas et
iam Troiana iuven-
tus
Conveniunt, stratoque
super discumbitur
ostro.

I. 706. i nn. Qui dapibus
mensas onerant et
pocula ponunt,

Jan z Wislicy.

I. 230. Talis erat, talem mi-
hi sese ultro ipse
ferebat,

I. 232. Qui tales fundit pla-
cido de pectore vo-
ces:

II. 259. Rex pius et iustus.
II. 126. Rex pius atque po-
tens, quo non prae-
stantior armis
Alter erat virtuteque
in orbe Lycaonis
ursae.

III. 102. Qui tibi, dum tellus
annes ac astra ma-
nebunt,
Perpetuum facient vi-
vacii nomine fa-
mam.

III. 138. i nn. Ingreditur virgo
fatalem candida se-
dem
Aulaeis Tyrioque ru-
bentem comiter o-
stro.
Suscipit amplexu te-
neram Jagello pu-
ellam,
Hancque tenens dex-
tra regalem duxit
in aulam,
Discubuitque toro pa-
riter cum coniuge
strato

Wergilijusz.
Eneida (C. d.)

Nec non et Tyrii per
limina laeta fre-
quentes
Convenere toris iussi
discumbere pictis.

I. 720. Matris Acidaliae

II. 8. IV. 81. suadentque
cadentia sidera so-
mnos

II. 12. Quamquam animus me-
minisse horret lue-
tuque refugit

II. 120. Obstipuerunt animi,
gelidusque per ima
cucurrit
Ossa tremor

II. 354. Una salus victis nul-
lam sperare salu-
tem.

II. 138. dulces natos

II. 268. Tempus erat, quo

Jan z Wislicy.

Et cum purpureis du-
cibus chlamydata-
que turba.

Iamque dapes coram
redolebant vinaque
fulvis

Massica spumabant
cyathis, quae com-
pta iuventus

Portabat mensas omnes
onerando deco-
ras.

Cur. od. lyr. 2. Acidaliae
deae

III. 148. Et hoc etiam suade-
bat roscida Phoebe.

III. 170. Hoc sed facinus me-
minisse nefandum

Heu, dolor acer adest,
animus gemituque
refugit.

II. 388. Extemplo terror per-
cussit corda magi-
stri,

Atque ducum Ger-
manorum per mae-
sta cucurrit

Pectora, frigidulos
artus et pallida
fecit

Ora viris.

II. 230. Inque fuga
turpi cogit sperare
salutem.

II. 185. praedulces natos.

II. 169. Tempus erat calidum, quo

Wergilijusz. Eneida (C. d.)	Jan z Wiślicy.
II. 364. Plurima perque vias sternuntur inertia passim Corpora	} II. 321. Innumerosque secare manu, tum ster- nere passim Corpora plura virum.
II. 488. ferit aurea sidera cla- mor	
II. 593. roseoque haec insuper addidit ore	II. 298. roseo verbis finem de- dit ore
II. 725. opaca locorum I. 422 strata viarum	II. 401. opaca via- rum
II. 779. superi regnator Olympi	III. 94. rutili regnator sum- mus Olympi
III. 1. Priamique evertere gentem Visum superis	} I. 79. funditus atque tuam populos evertere gentem Iuratos
III. 56. Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames.	
III. 172. Talibus attonitus visis	I. 257. Talibus attonitusdictis
III. 362. Fare age	II. 243. Fare age
III. 628. atro membra fluentia tabo	} I. 73. putri foedabat et ae- quora tabo II. 362. fluitabant altera tabo (scil. corpora). Por. II. 458, III. 248.
IV. 18. Si non pertaesum tha- lami taedaeque fuisset.	} III. 217. Sed sic pertaesus tae- das thalamosque procaces.

W Eneidzie IV. w. 172 i nn. mieści się sławny opis Wieści, do którego dostarczył niektórych rysów podobny opis Homera II. VI. 442 i nn. Ów ustęp Wergilijusza poświęcony opisiowi Wieści naśladował nasz poeta w Wojnie pruskiej I. 1 i nn. II. 114 i nn. a osobliwie III. 127 i nn., gdzie Wieść również jak u Wergilijusza ogłasza wszystkim poddanym zawarcie przez Jagiełłę związku małżeńskiego z Zofią.

- Wisł. l. c.: Nuntia multivago volitans per compita motu
 Fama senis taedas regis reboabat amoenas
 Wergil. En. IV. 191 i nn. obwieszcza również Fama:
 Venisse Aeneam Troiano a sanguine cretum,
 Cui se pulchra viro dignetur iungere Dido.
 Por. nadto Werg. En. VII. 104 i nn. IX. 473 i nn. Owid. Met.
 XII. 43—63, Stat. Theb. II. 203. i nn. z Wiśl. Wojn. pr. I.
 I i nn. II. 114 i nn.

Wergilijusz.
 Eneida (C. d.)

Jan z Wisłicy.

IV. 191. Troiano a sanguine cretum	II. 113. germano sanguine cretum
IV. 269. Regnator, caelum et terras qui numine torquet	III. 3. terras per nutum et sidera torquet
Por. IX. 93. torquet qui sidera mundi	
IV. 425. Non ego cum Danais Troianam excindere gentem	I. 85. Anlide iurando Priameia perdere regna
Anlide iuravi	
IV. 552. Non servata fides cineri promissa Lychaeo	II. 408. Nec servata fides promissave pacta Conrado
IV. 569. Eia age rumpe moras	II. 293. Eia age rumpe moras
Por. Werg. Ge. III. 42. Stat. Achil. II. 197	
IV. 655. Urbem praeclaram statui	I. 152. Urbem praeclaram statuens
V. 501. depromunt tela pharetris	II. 192. arcus eripiunt pharetris
VI. 14. i nn. Daedalus, ut fama est, fugiens Minoia regna	I. 237. Ille velut fugiens Minoia sceptris sub Aetone,
Cursu qui volucris nimium praecelsa secabat
Aethera et Aeolii sublimia flamina Cauri,
Optatas felix meruit nec visere colles
Praepetibus pennis ausus se credere coelo	
Insuetum per iter gelidas enavit ad Aretos Chalcidicaque levis tandem super adstitit arce.	

Wergilijusz.
Eneida (C. d.)

- Por. nadto Owid. a. a.
51—96. Met. VII.
184.—260
- Trist. I. 18. i nn.
- VI. 86. Bella, horrida bella
- VI. 605. epulaeque ante ora
paratae
Regifico luxu
- VI. 843. Quis Gracchi genus
aut geminos, duo
fulmina belli,
Scipiadas
- VI. 850 caelique meatus
Describent radio
- VII. 34. flavus Tiberis Por.
Hor. I. 2. 13. II.
3, 18
Stat. Theb. IV. 239.
flave Alphee
- VII 534. Corpora multa virum
- VII. 564. Nobilis et fama mul-
tis memoratus in
oris.
- VII. 641. Pandite nunc Helico-
na, deae, cantusque
movete

Jan z Wislicy.

- Chalcidis; aligeri man-
data patris quia
demens
Aspernatus erat. . .
- I. 192. movet horrida bella
II. 116. horrida bella
III. 41. Patria regifico reno-
vando moenia luxu
- Od. vict. 69. Tollens vetustos
Scipiadas duos,
Martis cruenti bel-
lica fulmina
I. 18. saevissima fulmina
Martis
Scipiadas
- I. 159. caelique meatus illa
corusci
Indicat (Cracovia),
- I. 203. flave Vistula
- II. 323. Corpora plura virum.
II. 354. trans pectora vibrat
Multa virum.
- Carm. exh. 1. Pelion Hae-
moniis multum ce-
lebratus in oris
Wojn. pr. II. 441. Lauda-
vit extremis nec
non veneratus in
oris
- II. 375. At nunc Aoniae di-
vae celebresque pu-
ellae

Wergilijusz.
Eneida (C. d.)

Qui bello victi reges, quae }
quemque secutae }
Complerint campos acies — }
Por. X. 162.

VII. 759. vitrea te Fucinus }
unda }

VII. 804. Agmen agens equi- }
tum et florentes }
aere catervas }

VIII. 5. iuventus efferata Por. }
En. IV. 642 }

VII. 787. VIII. 205, 484 X. }
898. }

VIII. 103. 214. Amphithryonia- }
dae. }
Por. Owid. Met. }
XV. 49. IX. 14 }
i nn. }

VIII. 223. XII. 734. ocior }
Euro }

Por. Stat. Theb. VI. }
521. Hor. C. II. }
16. 24 i często }
u Owidyusza. }

VIII. 325. Sic placida populos }
in pace regebat }

VIII. 538. quam multa sub }
undas }
Scuta virum galeas- }
que et fortia cor- }
ra volves }
Porówn. Stat. Theb. }
II. 530. }

Jan z Wiślicy.

{ Facta novate vetusta, precor,
cantusque movete,
Strages qualis erat, qualis vic-
toria restat,
Jam resonanda mihi.

I. 34. vitreis nec Phocidos }
undis }

{ II. 350. Solus agens agmen
Nomadum
II. 368. Altera agit solus ra-
dianti luce coruscum
Agmen }

I. 132. efferata gens II. 434 }
efferata turba i częściej }
u Wiślic. }
— noctem }

{ III. 156. Amphithryoniadis do-
mitoris vicerat or-
bis
Por. co do treści Owid.
Her. V. 9. i nn. }

II. 234. belli dux ocior Euro

III. 236. Atque tuos populos }
sub pace Polonos }
(scil. moderaris) }

{ I. 72. Scuta ducum galeas-
que virum sub Do-
ridos alvum Vol-
vendo
II. 454. Scuta ducum, arma
virum. }

Wergilijusz.
Eneida (C. d.)

Jan z Wiślicy.

VIII. 563. Et regem hac Ery-
lum dextra sub Tar-
tara misi
Por. Werg. En. XI.
397	II. 209. Animasque suas sub
Tartara mittunt.
IX. 641. Macte nova virtute
puer
Por. Stat. Silv. III.
1. 166. Macte ani-
mis opibusque meos
imitare labores	{ II. 259. Macte animo et vir-
tutis amore opibus-
que beatis
X. 96. Talibus orabat Iuno
cunctique fremebant
Caelicolae adsensu
vario Por. En. I.
559	III. 125. Omnes unanimo con-
sensu haec atque
fremebant
X. 169. letifer arcus	{ II. 135. letifer arcus. II. 192
letiferae sagittae.
II. 211. letifera ia-
cula
X. 449. Aut spoliis ego iam
raptis laudabor opi-
mis	III. 253. dives spoliis et opimis
X. 543. Instaurant acies	{ II. 300. Legibus instructos
iubet instaurare se-
veris
II. 165. instaurans animos
X. 789. Ingemuit cari gravi-
ter genitoris amore	III. 120. Concitus ingemuit pro-
lis gavisus amore
XI. 182. miseris mortalibus	III. 219. miseris mortalibus
XI. 489. laterique accinxerat
ensem	II. 301. gladiumque
Accingit lateri
XII. 139. Turnus ut infractos
adverso Marte Latinos
Defecisse videt	II. 232. Quos sic dum novit
iniqua
Sorte fatigatos et de-
fecisse nefando
Marte suos populos

Wergilijusz.
Eneida (C. d.)

XII. 445. pulsuque pedum tre-
mit excita tellus

Jan z Wiślicy.

II. 344. tellus maculata ca-
dentum
Corporibus tremit

Wpływ Horacego na JANA z WIŚLICY przebija się w na-
stępujących wierszach, zwrotach i wyrażeniach:

Horacy.

C. IV. 7. 1. ntp. Diffugere ni-
ves, redeunt iam
gramina campis
Arboribusque comae
Mutat terra vices et decrescen-
tia ripas
Flumina praetereunt
C. IV. 7. 11. ntp.: Pomifer
autumnus fruges ef-
fuderit, et mox
Bruma recurrit iners,
Damna tamen celeres reparant
caelestia lunae.

C. I. 3. 1. Sic te diva potens
Cypri (Venus)
Por. Ovid. Met. IX.
315.

C. I. 4. 13. Pallida mors

C. I. 28. 16. Et calcanda se-
mel via leti

C. III. 4. 40. Pierio recreatis
antro

Jan z Wiślicy.

Eleg. Mar. 19. ntp. Temperies
rediit post tristia
veris amoeni

Et fert ceruleo gra-
mina pulchra solo.

Mutavit natura vices, iam cun-
cta resident.

Eleg. Mar. w. 17 ntp.: Pomi-
fer autumnus per
tantum brumaeque
tempus

Iam satis in populo
damna tulere tuo.

III. 53. O tu diva potens sacro
cerebro orta mariti
(Pallas)

III. 185. Pallida mors

III. 198. Iam fera squaliduli
calcantem limina leti

III. 283. Quam mea Pierio
tulit Aonis aegra sub
antro.

Wpływ Owidyjusza na JANA z WIŚLICY jest widoczny z na-
stępujących wierszów, zwrotów i wyrażień:

Owidyjusz.

a) Heroidy.

I. 75. Haec ego dum stulte
meditor

Jan z Wiślicy.

I. 225. Haec ego dum meditor

Owidyjusz.

Ten wiersz powtarza się częściej w dziełach Owidyjusza.

- II. 82. doctas Athenas
 IX. 9. At non ille velit, cui
 nox, si creditur,
 una
 Non tanti, ut tantus concipere, fuit. (o Herkulesie)
 XII. 81. O virgō, miserere
 mei, miserere meorum
 XV. 141. Antra vident oculi
 scabro pendencia
 tofo
 XVII. 159. resque domusque
 XVII. 207. Non ita contemno
 volucris praeconia
 Famae
 XIX. 11. unctae palaestrae
 XIX. 37. Totaque versato ducentis
 stamina fuso
 XIX. 123. Forsitan ad pontum mater
 perverit Helles
 Por. Met. XI. 195.

b) Amores.

- I. 10. 92. fama perennis
 I. 15. 7. mihi fama perennis
 Quaeritur...

c) de arte amandi.

- I. 537. sonuerunt cymbala toto

Jan z Wislicy.

- I. 162. doctis Athenis
 III. 156. ntp. Haec nox, quae
 fausto duplicatam
 sidere noctem
 Amphitryoniadis domitoris vicerat orbis
 II. 270. Et populi miserere
 mei, miserere meorum
 II. 477. Culmina scabrosis circumpendentia
 tofis
 II. 58. resque domusque
 II. 123. Postquam haec innutuere
 ferae praeconia
 Famae
 Carm. enh. 5. unctae palaestrae
 Od. vict. w. 90: Si dabit
 Atropos
 Matura vati ducere stamina
 I. 76. Helles vicino mergebat corpora
 ponto

- Od. lect. 9. 21 fama perennis.

- III. 133. Tympana tacta sonant
 multi reboant et
 agyrtes

Owidyjusz.

Litore et attonita tym-
pana pulsa manu
Por. Katul. LXIII. 21:
Ubi cymbalum sonat vox
ubi tympana reboant

Jan z Wiślicy.

Pulsatae referunt voces
citharaeque fidesque.

W wierszach Wojny pr. I 225, w których JAN z WIŚLICY opisał zjawienie się Apolina, odradzającego mu opiewanie dawniejszych władców Polski, poeta naśladował podobne ustępy klasycznych pisarzy, a przedewszystkiem OWIDYJUSZA, w którego utworach ustępy poświęcone opisom objawiania się bóstw często napotykaemy. Cyt. miejsce JANA z WIŚLICY najbardziej jest zbliżone do OWIDYJUSZA a. a. II. 493. i nn., gdzie poecie rzymskiemu również Apollo się objawia. Por. nadto. OWID. Fasti I. 93. ntp., gdzie Janus, Fast. IV. 15. i nn. Wenus, prop. IV. 2. 13—24. Apollo się objawia i swojej i przestrogi udziela.

III. 142. Phoebe canore

Od. Lect. 2. canori Apollinis

d) Przemiany.

I. 63. Vesper, et occiduo
quae litora sole tepescunt
Proxima sunt Zephyro

Carm. exh. 34. Fulgurat occiduo vesper ut ipse polo

I. 79. Ille opifex rerum
(o Apollinie)

II. 260. O opifex hominum
(o Bogu)

I. 138. sed itum est in viscera terrae

II. 13. victae cecidere phalanges

Atque acies inter Prutenae viscera terrae

I. 134. Tum pater omnipotens
(i częściej u Owid.)

II. 281. Iam pater omnipotens

Owidyjusz.

- I. 483. 4. 83. Illa velut crimen
taedas exosa iugales
- I. 656. alto tantum suspi-
ria prodis
Pectore. Por. II. 125.
X. 402.
- II. 153 Interea volucres Py-
rois et Eous et
Aethon
Solis equi, quartusque
Phlegon, hinnitibus
aures.
Flammiferis implent pe-
dibusque repagula
pulsant.
- II. 221. Parnasusque biceps
- IV. 480. Tisiphone madefac-
tam sanguine sumit
Importuna facem, flui-
doque cruore ru-
bentem
Induitur pallam tortoque
incingitur angue
Por. Werg. En. X. 761:
Pallida Tisiphone media
inter millia saevit

- IV. 500. IX. 158. virus Echi-
dnae
- VII. 664. iubar aureus extule-
rit sol
- VII. 779. collis apex
- VIII. 12. Et pendebat adhuc
belli fortuna diuque
Inter utrumque volat du-
bis Victoria pennis

e) Fasti.

- V. 379. i nn.:

Jan z Wisłicy.

- I. 190. Aspernata virum tae-
dasque exosa iugales
- III. 64. alto trahens suspiria
corde
- I. 12. Vel pedibus gestans
ubi dura repagula
lassis
Gramina detondet spa-
tiosi litoris Aethon.
- I. 42. Per duo Parnassi de-
ducta cacumina collis.
- II. 423. Ast alia Eumenidum
circum fera cineta
corona
Tisiphone Prussorum in-
ter se millia miscens
- Eleg. Mar. 7. Echidneo
veneno.
- I. 6. iubar rutitum sol au-
reus ortu
Elicit
Carm. exh. 24. montis
apex
- II. 417. Atque alaeris nimium
volitabat millia cir-
cum
Laeta Polonorum crepi-
tans Victoria laude

- Carm. Exh. 1 i nn.:

Owidyjusz

Nocte minus quarta promet sua
sidera Chiron,
Semivir et flavi corpore mixtus
equi.
Pelion Haemoniae mons est ob-
versus in austros,
Summa virent pinu, cetera quer-
cus habet.
Phillyrides tenuit saxa stant
antro vetusto,
Quae iustum memorant inco-
luisse senem.
Ille manus olim missuras Hec-
tora leto
Creditor in lyricis detinuisse
modis.
Venerat Alcides exacta parte
laborum
Iussaue restabant ultima
paene viro.
Stare simul casu Troiae duo
fata videres:
Hinc puer Aeacides, hinc Iove
natus erat.
Etc.

Jan z Wiślicy.

Pelion Haemoniae multum cele-
bratus in oris
Antro Phillyriden nutriit ipse
cavo.
Quem fert prisca fides Epi-
dauria in arte peritum
Pollice et incurvae plectra
ferire chelis.
Unctae Peliden docuit praece-
pta palaestrae
Atque Menoetiaden Martia
iura trucem.
Dogmate semihominis iuvenes
nituere magistri,
Pergama Dulichio dum ceci-
dere dolo.
Quod Rhoethus ager testatur
et unda Scamandri,
Insuper omnigenis nuntia
Fama plagis.
Fulserunt iuvenes gemino Chi-
rone celebres,
Clarus discipulis atque ma-
gister erat.

Oprócz powyższego miejsca OWIDYJUSZA dostarczyli JANOWI z WIŚLICY niektórych szczegółów do Chirona w Car-
men exhortatorium nakreślonego, który nie zupełnie się zga-
dza z przytoczonymi słowami OWIDYJUSZA, niewątpliwie inni
poeci rzymscy, zwłaszcza, jeżeli się zwróci uwagę na tę oko-
liczność, że, począwszy od HOMERA, prawie u wszystkich
znakomitszych poetów greckich i rzymskich częste wzmianki
o Chironie się znachodzą¹⁾.

¹⁾ Zob. F. G. Welckera wyborna rozprawę *O Chironie* zamie-
szczona w *Kleine philolog. Schriften zu den Alttertümern
der Heilkunde bei den Griechen*. Bonn 1850.

Owidyjusz.

Jan z Wiślicy.

Por. nadto Seneki Troad. w. 832:

Jam trucis Chiron pueri magister
Tinnulas plectro feriente chordas
Tunc quoque ingentes acuebat iras
Bella canendo.

jakoteż Owid. a. a. I. 11 ntp. Met. II. 630. ntp. 676. VII.
352—Werg. Ge. III. 549.—Stat. Achil. I. 105 ntp. 157 ntp.
II. 193.—Prop. II. 1. 60. ntp.

f) Tristia.

I. 1. 89. (o Ikarosie):

Dum petit infirmis ni-
mium sublimia pennis
Icarus, Icarus nomina
fecit aquis

II. 1. 189. septemplicis Histri
III. 7. 59. Martia Roma

I. 238. Jan z Wiśl. o Ikarosie:

Cursu qui volueri nimium
praecelesca secabat
Aethera et Aeolii subli-
mia flamina Cauri

II. 492. septemplicis Histri
I. 37. Martia Roma

g) Epistulae ex Ponto

II. 10. 45. Ipse quidem extre-
mi cum sim sub
cardine mundi

III. 4. 88. Alter enim de te,
Rhene, triumphus
adest.

I. 1. Felix astrigeri veniens
de cardine mundi
Od. vict. 49. tertius ordine

Adest triumphus sidere
prospero.

Wpływ STACYJUSZA przebiega się w następujących wierszach,
zwrotach i wyrażeniach JANA z WIŚLICZY:

a) Silvae.

I. 14. lassum Steropem Bron-
temque reliquit

Por. Silv. III. 1. 130
i Werg. En. VIII.
425.

II. 347. Per Steropem Bron-
temque solet lassata
referre

I. 3. 56. Gaudet humus su-
peratque novis asa-
rota figuris

II. 460. Quae vix ferre potest
paries asarotaque
miris
Condecorata modis va-
riisque cavata fi-
guris.

Stacyjusz.

- I. 4. 125. Tu Troica dignus
Saecula et Euboici tran-
scendere pulveris
annos
Nestoreosque situs (Por.
Owid. Met. XIV.
136—154.)
- II. 1. 57. mentisque arcana
- III. 5. 20. vada caligantia
Thules
- III. 5. 97. fatidicae Sibyllae
- IV. 2. 1. Regia Sidoniae con-
vivia laudat Elissae
- V. 1. 112. ales Tegeaticus.
b) Thebais.
- I. 197. At Iovis imperio ra-
pidi super atria caeli
Lectus concilio divum
convenerat ordo
Interiore polo.
- I. 201. ntp. mediis sese
arduus infert
Ipsē deus placido quatiens ta-
men omnia vultu,
Stellantique locat solio. Nec
protinus ausi
Caelicolae, veniam donec pater
ipse sedendi
Tranquilla iubet esse manu.
Mox turba vagorum
Semideum et summis cognati
nubibus omnes
Et compressa metu servantes
murmura venti
Aurea tecta replent, mixta con-
vexa deorum
Maestate tremunt.

Jan z Wislicy.

- III. 257. Fatidicae transcendens
omnia lustra Si-
byllae
Pulveris Euboici nume-
rum Pylamque se-
nectam
- III. 123. arcanaque mentis
Od. vict. 11. Thule pro-
fundo cincta ponto
Noctibus est tenebrosa
magnis.
- III. 257. Fatidicae Sibyllae
- I. 39. Pulchraque Sidoniae
Carthago potentis
Elissae
- III. 116. Tegeaticus ales.
- III. 7. ntp. Omnes caelicolas
nitidi super atria caeli
Convocat et iubet arbitrio in-
servire sacrato.
Mox Iovis imperio mixti divi-
que deaeque
Interiora poli replent pulcher-
rima clari,
Et circum solium divi glome-
rantur amoenum
Mutua sub tacitis referentes
murmura verbis,
Quae nova causa deum cogit
compellere nostrum
Huc omnes super arctoi con-
vexa nivosi.
Quos sic Altitonans circum sese
undique saeptos
Dum vidit, veniam cunctis de-
dit ipse sedendi
Optima per placidum faciendo
silia nutum.

Stacyjusz.

Thebais (C. d.)

I. 211. ntp. Postquam iussa
 quies siluitque exter-
 ritus orbis
 Incipit ex alto: grave et im-
 mutabile sanctis
 Pondus adest verbis et vocem
 fata sequuntur.

I. 232. gentemque profanam
 I. 265. et aerisoni lugentia
 flumina Nili
 I. 696. Phoebe parens, seu te
 Lyciae Patarea ni-
 vosis
 II. 219. dolor iraque demens

II. 733. figensque superbis
 Arma tholis

III. 1. At non Aoniae moderator
 perfidus aulae
 Por. III. 483. superae
 seu conditor aulae
 (o Jowiszu.)

V. 32. Nunc mihi Fama prior
 mundique arcana ve-
 stustas,
 Cui meminisse ducum, vitasque
 extendere curae,
 Pande viros, tuque nemoris re-
 gina sonori,
 Calliope, quas ille manus, quae
 moverit arma
 Gradivus, quantas populi sola-
 verit urbes,

Jan z Wiślicy.

Postquam iussa quies tanto sub
 corde resedit,
 Atria cuncta poli cohibens
 a murmure celsi
 Intonuit placidis clemens deus
 ipse susurris,
 Quem pia multivago mox sunt
 comitata volatu
 Fata nec infesso non eminus
 effera gressu.

II. 98. profana gens
 I. 9. Iugera harenosi plan-
 gentia funera Nili
 I. 228. Qualem clara colit
 Lycias Patarea per
 oras
 II. 17. furor iraque demens

{ I. 54. Quorum nunc suspen-
 sa tholis vexilla
 beatis
 Od. vict. 23. figens tho-
 lis vexilla sacris.

III. 1. Juppiter aetherae domina-
 tor maximus aulae

I. 217. At nunc Fama vetus,—
 cui meminisse pote-
 stas
 Atque referre duces regesque
 est, inclita necnon
 Pandere facta virum reboanti
 gutture—tuque
 Calliope, vatum nutrix,—heroica
 scripta
 Quae sinis eloquio dulci de-
 promere, prisca

Stacyjusz
Thebais (C. d.)

Sublata molire lyra. Nec enim
altior ulli
Mens hausta de fonte venit.

Por. nadto. Werg. En. IX. 525.
Stat. Pheb. VIII. 373. ntp.
IV. 51. quos pigra vado Lan-
gia tacenti

Lambit, et amfractu ripa-
rum incurvus Elissus

IV. 232. ephebum turba
IV. 639. Gradivus stimulis
IV. 661. Nec comitatus iners,
sunt illic Ira Fu-
rorque

V. 49. circumflua Nereo Le-
mnos

VII. 5. Tunc ita velocem Te-
gees affatur alumnum:
In medium rapido Bo-
ream illabere saltu
Bistonias super usque
domus arcemque ni-
vosi

Sideris, oceano vetitum
qua Parrhasis ignem
Nivibus hibernis et no-
stro pascitur imbre.

VIII. 262. aeger senio
VIII. 303. O hominum divum-
que aeterna creatrix,
Quae fluvios silvasque
animarum semina
mundi

Cuncta... gignis

Jan z Wiślicy.

Commemorans acsi praesenti-
bus omnia factis

Notificas — mihi pande viros,
qui scepra Poloni
Direxere soli, reticet quos cana
vetustas.

I. 155. cerealia cultaque vasto
Amfractu lambit patri is
adiutus ab undis
Multiugis celebris re-
boanti Vistula tractu.

I. 27. turba ephebum

II. 72. Gradivi stimulis

II. 117. Quam sequebatur atrox
Martis Furor Iraque
demens

II. 490. Circumflua nec non
litora

III. 261. Arva situ vasto. cir-
cumflua.

III. 85. Juppiter et Tegees sic
est affatus alumnum
Perge sub argentis Ma-
vortia regna Bootis
Sarmaticasque domos
celer ad penetralia
regis,

Hic ubi formosae splen-
dent moenia Crocae

III. 90. senio gravatum

II. 260. O opifex hominum
divumque polique creator,
Qui regis imperio viven-
tia cuncta sereno,

Qui pelagus, populos, mon-
tes et flumina, silvas

Arbitrio servas...

Stacyjusz.

Thebais (C. d.)

VIII. 373. alias suggerere vires.

VIII. 376. ntp. Stygiisque emis-
sa tenebrisMors fruitur caelo, bellato-
remque volandoCampum operit, nigroque viros
invitat hiatu,Nil vulgare legens Sed quae
dignissima vitaFunera, praecipuos annis ani-
misque, cruentoAngue notat, iamque in miseros
pensum omne sororumScinditur et Furiae rapuerunt
licia Parcis.Stat medius campis etiamnum
cuspide siccaBellipotens, iamque hos clipeum
iam vertit ad illosArma ciens, aboletque domus,
conubia, natos.Pellitur et patriae et, qui mente
novissimus exit,Lucis amor, tenet in capulis
hastisque paratasIra manus. Por. Stat. Theb.
III. 577. ntp.VIII. 395. Iamque ruunt pri-
musque virum con-
currere pulvis

Incipit,

VIII. 404. splendent clipei
pharetraeque de-
corae
Cingulaque et non-
dum deforme cru-
oribus aurum

Jan z Wiślicy.

III. 265. vires suggeris egre-
gias.II. 177. ntp. Interea Ira fu-
rebat a Phlegetonte re-
surgensAëre Mors potiebatur campo-
que volandoAngue cruentato signabat fu-
nera multaSub Stygios ruitura laeus noc-
temque profundam.II. 172. ntp. Quo Mars in cam-
pis Prutenis constitit acerArma movens, iamque hos cli-
peum iam volvit ad illos.II. 184. Furor arma nefanda
sonabatPraedulces abolens natos et
vincula sacraConubii, patrias sedes, tum dul-
cia prata.Omnia pallidulo veniens vultu
Ira fugabatAtque animus belli populos su-
per arma citabat.II. 320. Iamque ruunt primus-
que virum rex in-
cipit ipseAnte alios valida dis-
rumpere strage co-
hortes.II. 340. renitent enses clipei-
que resultantII. 352. frameis pharetrisque
decora

Stacyjusz.
Thebais (C. d.)

VIII. 412. ntp. Excludere diem
telis, stant ferrea
caelo
Nubila, nec iaculis
arctatus sufficit aër.
Hi pereunt missis, illi redeun-
tibus hastis.
Concurrunt per inane sudes et
mutua perdunt
Vulnera, concurrunt hastae,
stridentia fundae
Saxa pluunt, volucres imitan-
tur fulgura glandes
Et formidandae non una mor-
te sagittae.

VIII. 419. Nec locus ad ter-
ram telis, in cor-
pora ferrum
Omne cadit, saepe
ignari perimuntque
caduntque.

VIII. 423. Ut ventis nimbis-
que minax cum solvit
habenas

Juppiter, adffigitque alterno tur-
bine mundum,
Stat caeli diversa acies, non
fortior Austri
Nec Aquilonis hiems, donec
pugnante procella
Aut nimis hic vicit aquis aut
ille sereno.

VIII. 510. teneo aeternumque
tenebo

X. 315. caput amputat

X. 571. animosque ministrant
Por. VIII. 499.

XII. 657. innumeris peditum
equitumque catervis.

c) Stacyjusza Achilleis.

I. 619. medii fastigia caeli

Jan z Wislicy.

II. 210. Saxa volant et tela
pluunt per nubila
mundi
Ferrea, letiferis ia-
culis nigrescit et
aër.

II. 208. Hi pereunt iaculis,
illi stridentibus ha-
stis
Succumbunt, animas-
que suas sub Tar-
tara mittunt.

II. 211. Nec locus est telis in
terra, vulnera fer-
rum
Omne fovent.

II. 195. Dum pater omni-
potens nimbis dissol-
vit habenas

Adffigens nimium pluvioso tur-
bine mundum,

Tunc Aquilonis hiems per prata
virentia saevit

Et ferit agros ac segetes et
iugera, valles.

II. 413. tenet aeternumque te-
nebit

II. 438. caput amputat

II. 266. animosque ministras

II. 487. tot turmis equitum pe-
ditumque catervis

II. 276. inter caeli fastigia

Stacyjusz.

Achilleis (C. d.)

II. 54. Magna, reor, pridem
vestras pervenit ad
aures

Fama trucis belli, regum placi-
dissime, quod nunc.

Oprócz powyższych, inni jeszcze poeci rzymscy pozostawili w utworach JANA z WIŚLICY niewyraźne ślady swego wpływu, jak wnosić można z podobieństwa niektórych wierszy, a mianowicie:

a) Katullus:

LXIII. 21. Ubi cymbalum sonat
vox ubi tympana
reboant

LXI. 122. procax
Fescennina iocatio

LXVII. 28. Quod posset zonam
solvere virgineam
Por. Stat. Theb. V.
62. solvisse iuga-
lem ceston.

b) Tybullus:

I. 4. 16. paulatim sub iuga
colla dabit

IV. 1. 140. Nec qua vel Ni-
lus vel regia lym-
pha Choaspes

c) Propertjusz:

III. 26. 7. Et quot Troia tulit
vetus et quot Achaia
formas

d) Lukanus:

IX. 439. herbas,
Quas Nasamon, gens dura, le-
git, qui proxima ponto
Nudus rura tenet, quem mun-
di barbara damnis
Syrtytis alit, nam litoreis popu-
lator harenis

Imminet et, nulla portus tan-
gente carina,

Jan z Wiślicy.

I. 1. ntp. Felix astrigeri veniens
de cardine mundi

Fama trucis nimium, Rex in-
vietissime, belli.

III. 13. 3. Tympana tacta so-
nant, multi reboant
et agyrtes

III. 28. fescenninas palaestras

I. 185. nec solvere ceston
Virgineum

II. 446. Sub iuga pars sua
colla dabat

I. 250. Aut Priami tellus aut
nobilis ora Choaspis

I. 20. Quos quondam Roma-
na tulit Thebanaque
tellus.

III. 262. Quae (scil. arva) ni-
ger Indus arat, Nasa-
mon quoque nauticus
horror.

Novit opes; sic cum toto com-
mercii mundo
Naufragiis Nasamones habent.

e) Marcyjalis.

Za obeznaniem się naszego poety z Marcyalidem zdaje się przemawiać podobieństwo wyrażenia Marcyalisa:

V. 37, 4: *erythraei lapilli* ze zwrotem Jana z Wiślicy I. 13: *erythraeis Carchedonisque lapillis*.

Por. nadto Marcyal. epigr. II. 8. z epigr. Jana Wiślicy „in invidum“. W tych epigramach ujawnia się pewne podobieństwo tak pod względem formy jak treści.

Powyższe zestawienie wierszy i zwrotów sobie odpowiadających wykazuje dowodnie, że JANOWI z WIŚLICY nie były obce głównejsze utwory klasycznej literatury rzymskiej. Że je znał dokładnie, świadczą o tem nie tylko dość liczne reminiscencyje z dzieł rzymskich poetów, w części swobodniejsze, w części nawet prawie dosłowne. lecz także wyżej przytoczone właściwości poematu o Wojnie pruskiej, dotyczące jego kompozycyi, które są wiernem naśladowaniem odpowiednich ustępów z dzieł literatury rzymskiej.

Tak pierwsze, jak drugie są oczywiście tylko wynikami gruntownych studyjów i pilnej lektury klasycznych wzorów, której się z wielkiem zamięłowaniem oddawał poeta, jak sam poświadcza w przedmowie do Wojny pruskiej.

Nie mniej ważnem jest pytanie tej treści, jak należy się zapatrywać na powyższe szczegóły, zapożyczone u rzymskich pisarzów, a mianowicie najpierw, czy należy je uważać jako wypadek rozmyślnego naśladowania, dokonanego z całą świadomością poety, czy są one tylko mimowolne i bezwiedne; powtóre, czy wprowadzenie do utworu powyższych momentów z literatury rzymskiej było nakazane jaką wyższą koniecznością, a tem samem zupełnie usprawiedliwione, lub, czy ono jest tylko nierozważnem naśladowaniem zwyczaju klasycznych poetów, a tem samem naśladowaniem

bezcelowem, które się wcale nie przyczynia do podniesienia wartości i zalet samego poematu?

Co się tyczy szczegółów, zapożyczonych przez JANA z WIŚLICY u klasycznych poetów, widoczna jest, że są one częścią wypadkiem rozmyślnego naśladowania, częścią zaś mimowolne i czysto przypadkowe. Naśladowanie pierwszego rodzaju jest widoczne z niektórych właściwości poematu, dotyczących jego kompozycyi, jako to, z opisu bitwy, biesiady, siedzib i zatrudnienia szczeptów zamieszkujących Polskę i Litwę, z charakterystyki osób w poemacie występujących, z ich mów i modlitw, z inwokacyi muz, personifikacyi pojęć Wieści, Złości i t. p.; a w końcu z tych wszystkich wierszy, które co do formy i treści są prawie wiernem powtórzeniem podobnych wierszy poetów rzymskich.

Do drugiego rodzaju naśladowań zaliczam te wszystkie wiersze i zwroty poety, które co do formy i treści tylko częściowo odpowiadają myślom rzymskich poetów, czyli tak zwane reminiscencyje z lektury we właściwem słowa znaczeniu.

Bliższe uzasadnienie powyższego podziału, który jest całkiem naturalny, uważam za zbyteczne. Wystarczy zwrócić uwagę na tę okoliczność, że WERGILIJUSZ uchodził aż do nowszych czasów za genijalnego twórcę i niezrównanego mistrza epopei artystycznej; jego zaś dzieła, przedewszystkiem ENEIDA, za niedościgniony wzór do naśladowania dla wszystkich poetów w ogólności, tak pod względem kompozycyi, jak budowy, techniki wierszy i języka. Jeżeli już rzymscy poeci korzyli się przed wielkością genijusza wieszczą mantuańskiego i nie wahali się naśladować w swoich utworach niektórych szczegółów epopei jego właściwych, to tem bardziej stanowczym i wyraźniejszym musiał być wpływ ENEIDY na JANA z WIŚLICY, który razem ze społecznymi podzielał oczywiście zdanie o niezrównanej twórczości WER-

GILEGO, a nadto pisał poemat, którego treść zawierała wiele punktów stycznych z epopeją rzymskiego wieszcza.

Ze względu na powyższą okoliczność, jako też, w obec zupełnego braku w XVI w. dzieł, dających pogląd na istotę i właściwości poezji w ogólności, JAN Z WIŚLICZY, pisząc swój poemat epiczny, był niejako zniewolony zasięgać rady i pomocy u poetów rzymskich, a przedewszystkiem u WER-GILEGO. Dlatego też korzysta on z nich w wielu razach z całą świadomością i rozmysłem.

Atoli nie wszystkie naśladowania są dokonane z należyłą rozważą i zrozumieniem rzeeczy. W niektórych uderza stanowczy brak, nie powiem, twórczości, która w wielu razach nawet na zapożyczonych skądinąd szczegółach umie wycisnąć piętno oryginalnego ducha, lecz nawet zwykłej rutyny i bieglności, któraby zdołała zapożyczone myśli i zwroty zmienić odpowiednio i zastosować je do sytuacji.

Skutkiem tego są one po największej części zbyteczne, bezcelowe, a nawet niekorzystne tak dla sławy poety, jak dla jego utworu, który przez wadliwe zastosowanie powyższych momentów raczej stracił, niż zyskał na wartości. Wobec tego takie postępowanie poety nie jest niczem usprawiedliwione, chyba tylko chęcią do naśladowania zwyczajów klasycznych poetów rzymskich, którego atoli umiejętnie przeprowadzić nie umiał. Na usprawiedliwienie zbytnej zależności poety w niektórych razach od wzorów rzymskich, można przytoczyć tylko tę okoliczność, że zależność ta nie jest wyłączną jego wadą, lecz chorobliwym znamieniem wszystkich niemal poetów łacińsko-polskich wieku XVI.

F. 7221